

1 INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA

El propòsit d'aquest treball és fer un estudi sobre els noms dels establiments comercials a Menorca durant el període comprés entre els anys 1993 i 2003.

Els objectius que es plantegen són els següents:

1. Fer un estat de la qüestió pel que fa a les lleis que regeixen l'ús de la llengua catalana a les Illes i de la situació del català dins la societat menorquina d'avui dia.

2. Fer un recompte de les activitats comercials que s'han obert a cada municipi menorquí durant els deu darrers anys.

3. Elaborar les estadístiques sobre el nombre de comerços que porten el rètol en una llengua o en una altra, per tal de, després, fer una anàlisi de les causes que indueixen a utilitzar una llengua o una altra.

4. Estudiar l'ús de la llengua catalana en l'àmbit del comerç a Menorca.

La metodologia que s'ha seguit ha estat la següent: primer es va fer un recompte de totes les botigues que hi ha a cada nucli urbà de Menorca; però s'han deixat de banda els establiments ubicats a les urbanitzacions, que serien objecte d'un altre estudi específic. Per fer això es va anar a cada botiga i es va demanar l'any d'obertura i si havia canviat de nom o de rètol en els deu darrers anys. Es va comparar el nom que deia el propietari amb el nom que figurava escrit en el rètol, i també es va copiar la informació addicional que, de vegades, figurava en la retolació.

Després es van classificar els comerços tenint en compte els punts següents: si s'havien inagurat abans o després de 1993 o si havien canviat de nom, segons el municipi on estan situats, segons la llengua utilitzada en el rètol i segons el tipus d'activitat comercial a la qual pertanyen. (per fer això darrer es va seguir la classificació de la *Guia d'establiments comercials detallistes de la comunitat autònoma de les Illes Balears de 1993*).

A partir de les dades obtingudes durant el treball de camp es van fer les estadístiques sobre cada una de les llengües emprades i després es van treure les conclusions adients sobre l'estat actual de cada llengua en general i de la catalana en particular.

2 MARC LEGAL

Segons l'article 2 de la *Llei de normalització lingüística* aprovada pel Parlament de Les Illes Balears dia 29 d'abril de 1986: “ La llengua catalana és la llengua pròpia de les Illes Balers i tots tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la [...] i desenvolupar en aquesta llengua les activitats professionals , laborals [...].”

Qui està decidit a obrir una activitat comercial té, doncs, el dret d'emprar el català tant de forma oral com de forma escrita.

A més, d'acord amb l'article 8 de la Llei 11/2001, de dia 15 de juny, publicada en el BOIB de 28 de juny de 2001, sobre *L'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balers*: “les administracions promouran l'ús de la llengua catalana en les activitats comercials, com també en els rètols, símbols i distintius dels establiments comercials de les Illes Balears.”

L'ús del català en el cas dels rètols comercials, ara per ara, no és obligatori a les Illes, encara que la societat menorquina per una banda i les administracions legals per l'altra, han de fer el possible perquè cada dia sigui més habitual. ja que, com ens recorda la *Llei de normalització lingüística*, és la catalana la llengua pròpia de les nostres Illes.

Així, veim com any rere any va augmentat la presència de la llengua catalana en l'àmbit comercial illenc i, també any rere any, les administracions locals, insulars i de la comunitat autònoma donen ajuts al foment de l'ús del català en la retolació, l'etiquetatge i l'edició de material imprès (rebuts, albarans, catàlegs, bosses, etc.) dels establiments comercials de Menorca.

3 SITUACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA DINS LA SOCIETAT MENORQUINA DURAN ELS ANYS 1993 - 2003

La situació de la llengua catalana dins la societat menorquina ha canviat durant els darrers deu anys; però per poder veure amb claredat quins són els canvis que ha experimentat ens hauríem de remuntar a l'any 1986.

Segons els resultats d'una enquesta sociolingüística promoguda pel Consell Insular de Menorca entre la població de l'illa (amb 1.300 enquestes), l'any 1986 un

83.14% dels habitants de l'illa manifestaven que la llengua que parlaven habitualment era el català; mentre que un 16.85% deia que s'expressava habitualment en castellà.

En aquest mateix any, només el 12.32% dels menorquins i les menorquines sabien escriure en català correctamet, mentre que el 51.23% eren capaços de llegir un llibre en català.

Aquests dades han anat canviant al llarg dels anys, de manera que el 1991, el percentatge de persones que parlaven en català a Menorca era del 81.28%; si bé, havia augmentat el nombre de persones que el sabien escriure bé i que eren capaces de llegir-lo, amb un 34.83% i un 66.82% respectivament.

Finalment, segons una enquesta realitzada per *Gadeso, SL, Gabise, SA* l'any 2002, promoguda pel CIM, amb una mostra de 900 enquestes, el percentatge de persones que saben escriure en català correctament ha augmentat fins al 41.10%; però veim com ha retrocedit l'ús social, ja que només el 62.80% manifesten que la seva llengua de relació habitual a casa, a la feina o amb els amics és la catalana, davant un 35.06% que diu que s'expressa normalment en castellà.

Així, mentre veim com en tots aquests anys ha augmentat el nombre de persones que coneixen la llengua catalana; és a dir, que la saben escriure, llegir i parlar, gràcies a la tasca educativa que s'ha dut a terme, no passa el mateix en l'àmbit social, on l'ús del català ha retrocedit a causa de diversos factors, entre els quals un dels més importants seria la incorporació de persones vingudes d'altres països o d'altres indrets de l'Estat espanyol que s'expressen habitualment en castellà.

El que ens interessa veure ara és si l'ús del català en les relacions comercials ha conegut cap canvi durant el període que estudiem i en relació amb la situació que hi havia l'any 1986, en què el CIM també va promoure un estudi sobre la presència del català en els comerços de l'illa.

4 ANÀLISI DE LA LLENGUA UTILITZADA EN ELS NOMS DELS COMERÇOS

Aques punt del treball pretén fer un recompte de les noves activitats comercials que s'han obert a cada municipi de l'illa durant el període comprès entre 1993 i 2003.

S'ha estudiat cada municipi de l'illa individualment, i l'estructura és la següent:

Primer es fa una petita referència sobre quin era el percentatge de noms catalans, castellans, anglesos o d'altres llengües que es podien trobar en les denominacions dels establiments comercials abans de 1993.

En segon lloc es mostra el nombre total de comerços que s'han obert nous a cada municipi durant el període que s'estudia en aquest treball i els percentatges de la llengua més o menys utilitzada en cada municipi. Cal dir que s'han trobat molts casos en què no es pot especificar quina és la llengua que el propietari ha emprat per donar un nom al seu comerç, bé perquè són noms propis de persona o de lloc o perquè són inventats. Aquests comerços els he epigrafiat com "sense especificar", encara que també compten en el moment de fer les estadístiques.

L'altra part d'aquest punt consisteix, per una banda, en el recompte d'activitats comercials que ja existien abans de 1992 però que, per diverses raons, han canviat de nom i, en alguns casos, de llengua utilitzada en aquest nou nom durant la darrera dècada. I per altra banda, en l'estudi de les coincidències o no entre la llengua que s'empra per escriure el nom principal del comerç i la dels subrètols o de la informació addicional.

ES CASTELL

Abans de 1992 hi havia un total de 25 comerços, dels quals un 40% presentaven un nom català. La presència del castellà era una mica major, amb un percentatge d'un 52%.

A partir de 1992 i fins avui s'han obert 15 comerços nous. D'aquests darrers, n'hi ha 6 que tenen el nom en català, fet que representa un 46.15% del total.

El nombre de comerços nous en què els propietaris han optat per un nom castellà són 3, i representen un 23% del total.

En aquest municipi s'han trobat 2 noms anglesos en els establiments comercials; això representa que la presència de l'anglès és d'un 15.38%.

Cal destacar, també, que a Castell s'ha produït un cas de canvi de nom comercial en una botiga que abans tenia el nom en castellà i ara s'ha retolat en català.

SANT LLUÍS

En total, eren 31 els comerços que es podien trobar a Sant Lluís abans del període estudiat. Un 35.25% d'aquest total eren noms catalans, mentre que un 48.39% eren castellans.

A partir de 1992 s'han obert 18 comerços nous en aquest municipi, 8 dels quals presenten el nom en català, 5 el duen en castellà i 2 en anglès.

Percentualment, aquestes dades es reparteixen de la manera següent: el 44.44% en català; el 27.78% en castellà i un 11.11% en anglès.

Altres dades que cal tenir en compte són, per una banda, el fet que s'hagi trobat un cas de canvi de nom en un comerç obert abans de 1992, encara que no es pugui especificar per quin idioma s'ha optat; i per altra banda s'ha de remarcar el fet que a Sant Lluís s'ha trobat un cas en què el rètol està en català però la informació addicional apareix en castellà.

MAÓ

Maó ja era, abans de 1992, la població on es podien trobar més establiments comercials. En total s'han comptat 267 botigues obertes abans d'aquest any. D'aquest nombre, el 33.33% havien optat per la llengua catalana en el seu nom; un 38.20% per la castellana i un 1.87% per l'anglesa.

Durant els darrers deu anys s'han obert un total de 187 negocis en aquesta ciutat. En aquests anys la diferència entre el castellà i el català és mínima, 70 porten el nom en català i 69 en castellà.

Han sorgit també nous comerços a Maó que retolats en llengües estrangeres: 9 d'ells són en anglès i 2 en altres llengües.

Així mateix, durant el darrer decenni s'han produït un seguit de canvis de noms comercials. En total n'hi ha hagut 7, dels quals 3 són canvis d'un nom castellà per un català i 2 comerços que, encara que han canviat de nom, no ho han fet d'idioma, i en ambdós casos han optat pel català com a llengua dels seus establiments.

Pel que fa a la coincidència idiomàtica entre el rètol i el subrètol a les botigues, a Maó hi ha un total de 8 comerços on la informació principal i la secundària no figuren escrites en la mateixa llengua. La majoria és perquè el rètol principal està escrit en una llengua estrangera, com pot ser el cas d'un botiga on trobam el nom escrit en alfabet àrab i, com a secundari, la mateixa denominació en castellà. Però també hi ha algun cas en què s'ha optat pel català en el nom de la botiga però la resta de la informació figura en castellà.

ALAIOR

Abans de l'any 1992 hi havia oberts, a Alaior, 25 establiments comercials. La presència del català era major que la del castellà, ja que el 48% dels establiments tenien el nom en català i només el 26% en castellà. També hi havia una mínima presència de noms escrits en anglès, amb un 2%.

Des de l'any citat abans i fins al 2003 han sorgit 13 noves activitats comercials. A Alaior, la presència de la llengua catalana durant aquests darrers deu anys ha estat força major que la castellana i l'anglesa s'ha mantingut igual.

Els percentatges, per tant, són els següents: un 57.89% són noms catalans, un 26.32% són castellans i un 5.26% pertanyen a noms escrits en altres llengües.

A Alaior també s'ha vist un cas de canvi de nom comercial en una botiga oberta abans de 1992, que duia el nom en castellà i ara el duu en català.

ES MERCADAL

Fins al 1993 hi havia as Mercadal 31 activitats comercials, de les quals el 61.29% portaven un nom català, el 12.9% el portaven castellà i el 3.23% eren noms anglesos.

A partir de l'any 1993 se n'han obert 17, i la presència del català continua essent dominant, amb un 88.24%, mentre que el castellà ocupa un percentatge d'un 5.88%, el mateix percentatge que ocupa l'anglès.

ES MIGJORN GRAN

Eren 14 les botigues que es podien trobar as Migjorn l'any 1993. D'aquestes, el 83.33% tenien el nom en català, i tan sols el 8.33% en castellà.

No s'ha trobat cap comerç que s'hagi obert en aquest municipi durant el període estudiat en aquest treball; per la qual cosa les dades es mantenen invariables.

FERRERIES

S'han comptat 34 comerços oberts abans de 1992; d'aquests, el 61.76% tenien el nom en català, mentre que tan sols un 20.59% del total el tenien en castellà.

Durant el període que ens interessa s'han obert un total de 12 comerços nous. Onze d'ells presenten el nom en català, xifra que representa el 91.67% del total; i tan sols s'ha trobat un nom castellà en un establiment, fet que provoca que la presència del castellà en els rètols de Ferreries sigui únicament del 8.33%.

Hi ha hagut, així mateix, un canvi de nom comercial durant el període estudiat, però en aquest cas no es pot especificar si també s'ha produït un canvi en l'idioma.

CIUTADELLA

Ciutadella, com a segona població en nombre d'habitants, també és un dels municipis que presenta major nombre de comerços.

Ja abans de 1993 hi havia censades un total de 170 activitats comercials. D'aquest nombre, el 51.76% eran botigues que tenien el nom en català, el 26.47% el tenien en castellà, el 2.35% en anglès i el 0.59% en altres llengües.

Durant el període de 1993 a 2003 s'han obert un total de 111 raons comercials. D'aquestes, 58 tenen el nom en català, 30 en castellà, 8 en anglès i 2 en altres llengües.

A partir de les dades anteriors s'han establert els percentatges següents: el 52.25% en català, el 27.63% en castellà, un 7.21% són noms anglesos i un 1.80% són noms en altres llengües.

S'han produït alguns casos de canvi de nom d'un comerç que ja existia abans de 1992. Entre ells cal destacar un cas de canvi d'un nom castellà per un de català i un cas invers (del català al castellà).

Globalment la llengua utilitzada per escriure el rètol principal coincideix amb la de la informació secundària, encara que s'ha trobat un cas en què el rètol figura en una llengua estrangera i el subrètol en llengua catalana.

FORNELLS

Fornells ja comptava amb 5 comerços abans de 1993, i el català i el castellà compartien el mateix percentatge: un 40%.

Durant la darrera dècada s'han obert 8 comerços nous, dels quals 6 tenen el nom en català i no se n'ha trobat cap en castellà o en una altra llengua. El català representa, per tant, un 75% del total.

5 EVOLUCIÓ IDIOMÀTICA

Durant els deu darrers anys s'han obert a Menorca 385 comerços nous. D'aquests 185 duen el nom en català, 113 en castellà, 32 en anglès i 5 en altres llengües.

Segons els barems estadístics, hi ha diversos fets que cal remarcar:

En primer lloc, el fort augment del nombre d'establiments nous que han optat per posar el nom en català, atès que el percentatge ha passat del 42.01% al 48.05%

Aquest fet ens permet dir ja que, ara per ara, el català és la llengua que més s'emptra per posar nom als nous negocis.

En segon lloc s'ha de dir que si l'ús del català s'ha vist incrementat considerablement, evidentment l'ús del castellà ha sofert una baixada destacable. Així, en els darrers deu anys s'ha passat d'un 33.38% de rètols en castellà a un 29.35%.

En tercer lloc cal detenir-se un moment en l'ús de l'anglès. Encara que sigui una llengua estrangera, de cada vegada s'emptra més aquest idioma per denominar els nous comerços (s'ha passat d'un 1.67% a un 5.71%).

Finalment, cal no oblidar que també existeixen a Menorca un seguit de botigues que porten un nom propi de persona, de lloc o, simplement, són paraules inventades i que, par tant, no es poden explicar per evolució idiomàtica. Aquests comerços representen un 15.58% del total.

A continuació es fa una anàlisi més detallada de l'evolució idiomàtica de la llengua catalana per municipis.

ES CASTELL

A la població més oriental de l'illa la presència del català en els noms comercials ha augmentat de forma considerable.

Si bé abans de 1992 el castellà dominava com a llengua en els noms de les botigues (recordem que el castellà predominava en el 52% dels comerços, mentre que la presència del català era d'un 40%; és a dir amb una diferència de 12 punts); el català s'ha imposat clarament en el transcurs dels deu darrers anys, amb un 23.15% per sobre del castellà. (Tornant a les dades estadístiques recordem que els noms en català representen un percentatge del 46.15% i els noms en castellà un 23%).

Un altre fet que també cal destacar és que durant el període estudiat han sorgit alguns comerços que han optat per posar el nom en anglès, cosa que ha fet que la presència de l'anglès hagi augmentat d'un zero a un 15.38%.

SANT LLUÍS

Sant Lluís també ha viscut un fort augment de botigues que duen el nom en català. Abans de 1992 la presència del castellà estava per sobre de la del català, amb 16.14 punts de diferència; però a partir de 1995 el català s'anirà imposant de manera gradual al castellà fins que s'ha arribat a invertir aquest 16.14 dominant del castellà i, en

el 2003, s'ha aconseguit una superioitat del 16.16% del català respecte a la llengua castellana, que ha baixat 21.61 punts.

Com també ha passat as Castell, l'anglès ha entrat a formar part de la llista de llengües utilitzades per denominar les activitats comercials. Així, s'ha passat d'un zero a un 11.11% en l'any actual.

MAÓ

Maó també ha canviat la llengua predominant dels noms comercials si es compara amb les dades anteriors a 1993, on el castellà dominava amb 5 punts per sobre del català.

Recordem que el percentatge de noms en català és del 37.43% i el de noms en castellà del 36.89%; per tant el català supera el castellà amb 0.54 punts per sobre.

Encara que ha canviat la llengua d'ús predominant, no es veu en aquesta població un ascens tan clar del català enfront del castellà com el que podem apreciar en altres municipis de l'illa. Es pot dir que la llengua castellana i la catalana, a hores d'ara, són escollides pels nous propietaris de manera similar, ja que l'ús de la primera tan sols ha baixat 2.51 punts.

Finalment, val a dir que la presència de l'anglès també ha augmentat durant aquests anys en 2.94 punts a Maó; de la mateixa manera que ho ha fet la presència d'altres llengües com l'àrab o l'alemany.

ALAIOR

Fins ara hem estudiat municipis on el català ha passat de ser la segona llengua emprada a ser la primera. Aquest fet, però, no ha passat a Alaior, on abans de 1992 el català ja estava per damunt del castellà amb 22 punts més.

Aquesta preferència pel català s'ha mantingut durant el període estudiat i s'ha arribat a una diferència de 31.57 punts entre el català i el castellà, a favor del primer. (Recordem que els percentatges són del 57.89% en llengua catalana i del 26.32% en llengua castellana).

Sembla que la tendència és que es continuï posant noms en català, però no de forma tan predominant com en altres poblacions, ja que no ha augmentat de manera tan considerable en els darrers anys (un 9.89% més).

El cas de l'anglès també s'ha de mencionar, perquè si abans de 1992 aquesta llengua tenia una presència del 2%, durant el darrer decenni no s'hi ha posat cap nom més, encara que sí que s'han posat noms en altres llengües, com el grec.

ES MERCADAL

Es Mercadal, com Alaior, ja coneixia abans de 1993 una alta presència de noms comercials en català (un 61.29%). Aquesta presència ha continuat en augment durant el període estudiat, amb 26.95 punts més.

Si la presència del castellà en els establiments d'aquest municipi ja era baixa en anys anteriors (un 12.90%), hem de dir que ha davallat encara més durant el període estudiat fins arribar a ocupar tan sols el 5.88% del total.

Cal dir, doncs, que es Mercadal és un dels municipis on la presència del català és molt accentuada i on sembla que aquesta tendència du camí de continuar.

També el nombre de noms en anglès ha pujat 2.66 punts en aquest municipi.

FERRERIES

A Ferreries hi ha hagut un canvi bastant important pel que fa a la tria lingüística dels noms dels comerços. Si bé abans de 1992 el 61.76% ja eren noms en català i tan sols el 20.59% en castellà, aquesta proporció ha continuat augmentat durant el període estudiat, per una banda a favor del català, on s'ha arribat a un percentatge del 91.67% (amb un augment de 29.91 punts), i per l'altra en detriment del castellà, ja que no hem trobat cap comerç nom que hagi posat el rètol en aquesta llengua.

Per tant, Ferreries és la població de l'illa amb més presència del català en el nom dels establiments comercials, ja que a hores d'ara és absolutament majoritària.

CIUTADELLA

Ciutadella és un cas especial, perquè en el transcurs dels anys ha augmentat tant el percentatge de noms en castellà com el de noms en català; però això no pot induir a pensar que la presència de les dues llengües sigui similar.

Si ens fixam en les dades anteriors a 1992 es veu que el català ja dominava en més de la meitat dels noms, concretament amb un 51.76%. Durant els anys, aquesta proporció ha anat augmentant fins arribar a ser del 52.76%. Per tant, el català continua essent la llengua amb més presència en aquest sector.

Ara bé, com hem dit, el castellà tampoc no ha deixat d'augmentar, com sí ha passat en altres poblacions de l'illa. Així d'un 26.47% inicial s'ha passat a un 27.03%. Aquesta diferència d'1.56 punts més fa que no es pugui dir que el castellà hagi deixat d'utilitzar-se gradualment, com sí ha passat a la resta de municipis.

La tria de la llengua anglesa també ha augmentat de manera gradual a Ciutadella, concretament en 4.86 punts més. El mateix fet es pot dir de la tria d'altres llengües que ha passat del 0.59% a l'1.8%.

FORNELLS

La mateixa proporció de noms en català i en castellà (un 40%) trobàvem a Fornells abans de 1993.

Ara bé, com ja s'ha dit de poblacions com Sant Lluís o Ferreries, a Fornells també s'ha optat per posar el nom en català a les noves botigues que s'han obert en els darrers anys. Així, d'aquest 40% inicial s'ha passat a un 75% d'ara; mentres que el castellà no ha estat la llengua utilitzada per cap propietari en aquest decenni.

6 POSSIBLES CAUSES DE LA TRIA DE LA LLENGUA EN ELS NOMS DELS ESTABLIMENTS

Com hem vist anteriorment, la majoria dels noms dels establiments de la nostra illa es donen a conèixer per mitjà d'un nom escrit en llengua catalana o castellana. Les causes que expliquen el perquè una persona opta per una llengua o una altra poden ser molt diverses. Evidentment, hi ha raons de caire subjectiu; és a dir, un propietari pot haver pensat en un nom que li agrada sense aturar-se a pensar si aquest nom és en català, en castellà, en anglès o en qualsevol altre llengua.

Però, a part d'això, crec que sí que es poden analitzar algunes causes que fan que el rètol d'una nova activitat comercial estigui en una llengua o en una altra. És per aquest fet que aquest punt tractarà d'analitzar aquestes possibles raons que indueixen a optar per una llengua o altra.

En el cas del català, la primera causa és que es tracta d'una de les llengües oficials de les Illes Balears i, per tant, un idioma que gairebé tothom no tan sols coneix sinó, que en la majoria dels casos, és el que utilitza normalment, tant en les seves

relacions personals com sociolaborals. Dit això no és estrany que les botigues portin el nom escrit en la llengua que parla el propietari.

L'elecció del català com a llengua de l'establiment comercial també pot venir donada per la convicció del propietari del comerç de la necessitat de fomentar l'ús del català en les activitats econòmiques, sector en el qual, per la inèrcia de tants anys de predomini del castellà, es trobava en clar retrocés.

Si ens fixam en el tipus de comerç on és més abundant trobar noms en català, veim que són les botigues dedicades al calçat, a la pell i als productes típics alimentaris; tal vegada perquè són els productes que més s'exporten a l'exterior de l'illa i, d'aquesta manera, no tan sols es dona a conèixer el producte sinó també la llengua dels qui el fabriquen i el venen.

El cas del castellà també pot estar influït per diversos factors. Primerament perquè és l'altra llengua oficial de les Illes i, per tant, una llengua que tothom coneix i utilitza.

En segon lloc, la tria de la llengua castellana pot venir donada per la inèrcia a què ens referíem més amunt d'utilitzar aquesta llengua per a tot tipus de relacions comercials.

En tercer lloc, pot estar influït pel fet que en els darrers anys la immigració, sobretot des de països castellanoparlants, ha fet que aquests nous habitants també emprenguin noves activitats comercials i, per tant, posin un nom en la seva llengua a aquests negocis.

En quart lloc no hem d'oblidar que Menorca es dedica principalment al turisme, sobretot l'anglès i l'alemany, que en la majoria dels casos tan sols coneix el castellà com a llengua del país i, per tant, qui es dedica al comerç fa el possible per entendre's amb els compradors, per a la qual cosa utilitza la llengua castellana (si miram les ubicacions espacials on predomina l'ús del castellà per sobre del català veurem que són els llocs on hi ha més afluència de turistes, com poden ser els ports de Maó i Ciutadella, i també on el tipus de producte que es ven està més relacionat amb el turisme, com poden ser les botigues de souvenirs i les de roba).

Finalment s'ha de atribuir l'ús del castellà al cas de les franquícies que tenen les centrals a la península.

L'opció per l'anglès també es pot explicar per diverses causes: en primer lloc perquè en els darrers anys ha augmentat el nombre de residents a Menorca que són d'origen britànic que, si obren un nou negoci, solen posar el nom en la seva llengua; i en

segon lloc podem dir que ens trobam amb el mateix cas que quan parlàvem del castellà i el fet del turisme, és a dir, que es posen noms anglesos perquè el client a qui va destinat principalment el producte parla aquesta llengua. Finalment, també hem trobat casos de propietaris de parla catalana o castellana que han posat al seu comerç un nom en anglès senzillament perquè, segons ells “sona millor que en català o en castellà”.

Pel que fa als canvis de nom, quasi sempre es manté la mateixa constant. Per exemple, si anteriorment el nom era en català la tendència és posar el nou també en català, cosa que s'explica perquè en la majoria dels casos el traspàs es fa entre membres de la mateixa família o bé és un mateix propietari qui canvia el nom del comerç perquè també canvia el producte que hi vendrà.

7 PRESENCIA REAL DEL CATALÀ EN ELS NOMS

Un nombre molt alt, 185 de les 385 noves activitats comercials que han sorgit durant els darrers deu anys a Menorca tenen el rètol en llengua catalana. Aquests 185 representen un 48.05 % del total.

Ara per ara, l'ús del català és superior a qualsevol altre llengua a totes les poblacions de l'illa . No obstant, es poden apreciar diferències entre unes poblacions i altres.

D'aquesta manera, es pot distingir entre les poblacions on l'ús del català ja era majoritari abans de 1993, com Alaior i Ciutadella; i altres poblacions on abans s'optava més pel castellà però que han canviat de preferència idiomàtica., com són els casos des Castell o Sant Lluís.

Si recordam el mapa geogràfic de Menorca, veurem que és a les poblacions de l'interior de l'illa (es Mercadal, Alaior i Ferreries) on la presència del català és major. Aquestes poblacions també són els municipis on la proporció de catalanoparlants és major, on viuen menys residents procedents de la immigració i que reben menys afluència de turistes.

Arribats a aquest punt, passam a fer una anàlisi detallada de la presència real del català en els establiments comercials de cada nucli urbà dels municipis menorquins.

SANT LLUÍS

A Sant Lluís dèiem que s'han obert 18 negocis nous, 8 dels quals tenen el nom en català, amb la qual cosa la presència d'aquesta llengua és ara d'un 44.44%, mentres que abans de 1993 era del 32.25%. Hi ha hagut, en conseqüència, un ascens d'un 12.19%.

En aquests moments, el català és la llengua més utilitzada a Sant Lluís per donar nom als comerços, mentre que abans del període estudiat el castellà era la llengua més emprada.

ES CASTELL

De les 13 noves activitats comercials que s'han obert a Castell, 6 són en català. L'ús de la llengua catalana en els comerços se situa, doncs, en un percentatge del 46.15%. Abans de 1993 el català tenia un percentatge d'ús d'un 40%, per la qual cosa podem afirmar que ha pujat 6.15 punts en els darrers anys.

És, per tant, també la llengua més utilitzada en aquest municipi, en contraposició als anys anteriors a 1993, en què hi dominava el castellà.

MAÓ

Maó ha vist com s'obrien 187 negocis nous durant els darrers anys. D'aquest total, 70 duen el nom en català. Percentualment, això suposa que l'ús del català és d'un 37.43% mentre que abans de l'any 1993 era del 33.33%. La presència del català ha pujat a Maó 4.10 punts.

Aquest augment no és gaire considerable si el comparam amb les dades d'altres municipis. Per tant, tot i que podem dir que a Maó també és el català la llengua que compta amb més presència en el nom dels establiments comercials, la freqüència d'ús no ha experimentat una pujada tan alta com en altres llocs de l'illa.

ALAIOR

A Alaior s'han obert 19 comerços nous, 11 dels quals tenen el nom en català. El percentatge d'ús del català és del 57.89%, mentre que abans de 1993 era del 48%. Hi ha hagut un augment de 9.89 punts.

La llengua catalana és també la que té una presència més alta en els comerços d'Alaior; però a diferència de les poblacions que ja hem comentat, abans de 1993 ja ho era. Per això podem concloure que en el cas d'Alaior la freqüència d'ús del català s'ha mantingut estable.

ES MERCADAL

As Mercadal s'han obert 17 negocis, dels quals 15 es donen a conèixer mitjançant un nom en català. Aquests 15 representen un 88.24% del total, mentre que abans era d'un 61.29%. S'ha experimentat un ascens de 26.95%.

L'ús de la llengua catalana, ara per ara, domina gairebé totalment en l'àmbit dels noms comercials en aquesta població. Aquest percentatge tan alt només és superat pel cas de Ferreries, on encara és una mica superior.

FERRERIES

Dels 12 comerços nous que s'han obert a Ferreries, 12 tenen el rètol escrit en català. Ferreries és la població de l'illa on la freqüència d'ús del català ha estat major, amb un 91.67% del total. És, per tant, la població de l'illa on la presència del català en els comerços és majoritària.

CIUTADELLA

A Ciutadella s'han obert 111 comerços nous, dels quals 58 porten el nom en català. Segons les estadístiques aquest nombre suposa el 52.25% del total.

Abans de 1993 la presència del català era del 51.76%; per tant, ha experimentat un augment de 0.49 punts.

La freqüència d'ús del català a Ciutadella ja era superior a la del castellà en els anys anteriors al període estudiat, i s'ha mantingut com a llengua majoritària fins ara; encara que no hagi augmentat gaire.

ES MIGJORN GRAN

Com que no hem trobat cap comerç que s'hagi obert després de 1993, per valorar la presència real del català en els establiments comercials avui dia, ens hem de remuntar a les dades anteriors a aquesta data (83.33% de rètols en català).

FORNELLS

Dels 8 comerços oberts 6 tenen el nom en català a la població més septentrional de l'illa. La presència del català és absoluta a Fornells, amb un 75% del total; si bé abans ja era molt alta, amb un 40% del total. (Recordem que del total dels comerços nous no n'ha ha cap de retolat en castellà).

L'evolució en els percentatges d'ús del català en els establiments comercials de l'illa es reflecteix en el quadre següent:

	1986	1993	2003
CATALÀ	20.95%	50.53%	64.04%
CASTELLÀ	53.66%	30.32%	18.27%
ALTRES O AMBIGU	25.37%	19.15%	17.72%

Per poblacions, Ferreries és qui té el percentatge més alt de rètols comercials en català (91.67%), seguida des Mercadal (88.24%), es Migjorn Gran (83.33%), Fornells (75%), Alaior (57.89%), Ciutadella (52.25%), es Castell (46.15%), Sant Lluís (44.44%) i Maó (37.33%); però en totes elles és la llengua més usada en la retolació.

8 CONCLUSIONS

De l'anàlisi de les dades estudiades en aquest treball sobre l'ús de les diferents llengües en els noms del comerços podem concloure amb les següents afirmacions:

En primer lloc cal dir que, malgrat l'ús de la llengua castellana en aquest àmbit hagi disminuït bastant durant el període estudiat, la seva presència encara és relativament alta. Sobretot fan ús d'aquesta llengua els nous habitants de l'illa que són castellanoparlants i que gairebé no entenen el català.

Pel que fa a l'ús de la llengua anglesa, val a dir que ha experimentat un augment considerable en els darrers anys, la causes principals són que s'han obert nous establiments comercial el propietari dels quals són d'origen britànic i les franquícies.

Però la llengua que ha experimentat el canvi més significatiu és, sens dubte, la llengua catalana. En aquests deu anys l'ús del català cada vegada ha anat augmentat una mica més fins arribar a ser la llengua més utilitzada en els rètols comercials.

Aquest ascens del català s'ha vist tant en els rètols dels comerços nous, com en els comerços que ja existien abans de 1993, on la tendència és canviar un nom castellà per un de català. Això no és una simple casualitat, sinó que respon a diverses raons. La més important és que la població cada vegada és més conscient que la llengua catalana és tan vàlida per les relacions laborals com qualsevol altra llengua; a més, és la llengua que parlen la majoria dels habitants de l'illa.

Aquesta raó s'extreu dels comentaris dels mateixos botiguers en demanar-los el nom de l'establiment. Molts van dir el nom del comerç en català encara que en el rètol figuri en castellà, i comentaren que estarien disposats a canviar el rètol per un d'escrit en llengua catalana, però no ho fan perquè costa molts diners.

Crec que amb un poc d'ajuda de les institucions l'ús de la llengua catalana encara podria experimentar un ascens major; a més, caldria vigilar un poc més el bon ús de les normes ortogràfiques en els rètols en català per tal de no trobar algunes barbaritats com les que a hores d'ara es poden trobar en algunes retolacions.